

Research Paper

Measuring the Time Series Quality of Governance in Iran Between 1996-2021

*Morteza Manshadi¹ Aboalghasem Shahriari² Sara Nazif³

1. Associate Professor, Department of Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

2. Ph.D. student of political science, studying Iranian issues, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

3. Ph.D. student of political science, studying Iranian issues, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

DOI: 10.22034/ipsa.2023.479

Receive Date: 28 November 2022

Revise Date: 18 January 2023

Accept Date: 27 January 2023

©2021 by the authors, Licensee IPSA, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Extended Abstract

Introduction

Governance includes the traditions and institutions by which authority is exercised in a country. This includes the process by which governments are elected, monitored, and replaced. Governance is a continuous process through which conflicting or diverse interests are reconciled and cooperative action is taken. Governance includes formal institutions and systems empowered to ensure compliance with the law, as well as informal agreements that people and institutions agree upon or perceive to be in their best interest.

The importance of the issue of governance and the way political authority is exercised for the development and progress of society has led to the formation of the concept of governance quality, which expresses how power is used, interaction, and accountability. For this reason and since the impact of the quality of governance on the life of citizens is a long-term process that determines the impact of programs related to governance over time, this methodological consideration is raised that to measure the quality of governance, it is necessary to take a longitudinal section of the quality of governance. Paid attention for this purpose and to examine the quality of governance in Iran, the period from 1996 to 2021 has been chosen as the period for examining the quality of governance in Iran and the following questions have been raised:

1. How has the performance of governance quality been in Iran during the considered period?
2. What is the governance quality model based on time series?
3. What is the prediction regarding the quality of governance in Iran?
4. What are the most important factors in determining the quality of governance in Iran?

Methodology

The current research is in the category of quantitative research and two techniques are used to answer the research questions: time series and structural equations. Time series have been used to examine the process of governance quality in Iran and the fit of the model and predict its future, which includes the first to third research questions. Time series measures the changes in a set of events over time and thus makes the events predictable. The purpose of using time series is to discover and identify the possible model of data generation (past-viewing) and to predict the future values of the data series

* Corresponding Author:

Morteza Manshadi, Ph.D.

E-mail: manshadi@um.ac.ir

(future-viewing).

To answer the fourth research question, we used EQS software to check the relationship between the measured variables. Structural equation modeling is a tool in the hand of the researcher to investigate the relationships between several variables in a model. The structural equation model quantitatively tests the assumed theoretical model and shows the relationship between the observed variables.

Result and Discussion

The time series of governance quality in Iran is sinusoidal and has periodic changes. The peak of the time series is the same as the starting point, i.e. 1996, which followed a steady trend until 2004, but from this index year until 2010, it decreased. From 2011 to 2017, the upward process of the governance quality index can be seen in Iran. The decline of the quality of governance index in Iran started in 2018 and reached its lowest level in the final year of 2021. The prediction made regarding the future of the quality of governance in Iran also indicates that the downward trend will continue.

Description the Quality of Governance in Iran

Variable	The best		The worst		Average in time series	Time series difference (2021-1996)	Performance coefficient in time series
	Level	Year	Level	Year			
Quality of Governance	34.3	1996	24.6	2021	30.1	-9.7	-0.54

Also, the determination test in the construction of governance quality index is: political stability with a coefficient of 0.65, corruption control with a coefficient of 0.43, accountability with a coefficient of 0.39, effectiveness with a coefficient of 0.31, quality of supervision with a coefficient of 0.28 and the rule of law with a coefficient of 0.26; What is determined in the structural equation test is that the issue of political stability has a significant difference in the quality of Iran's governance, while the trend of this variable in the studied time series shows its sharp decline.

The time series of the quality of governance in Iran shows that the quality of governance in Iran has decreased in two time periods. The first time in the period of 2005 to 2010, the downward trend in the quality of governance index occurred, and the second time in the period 2017 to 2021. To analyze the political context of Iran during this period, which has led to a decrease in the quality of governance, it is necessary to simultaneously look at the conditions of the international environment and pay attention to the internal situation of each course.

In the period of the first decline (2005 to 2010), two issues have been going on in Iran:

1) The effect of sanctions: the period of decline in the quality of governance in Iran coincides with the approval and implementation of UN Security Council resolutions regarding Iran. In parallel, during this period, the United States also approved and implemented its sanctions against Iran. The available information on the state of Iran's economy in the years before the imposition of sanctions (2006) indicates that the ratio of the export of natural resources (oil and gas, etc.) to the gross domestic product was about 35% and the average economic growth of Iran was equal to 4.8%; But the imposition of sanctions against Iran led to a decrease in oil revenues and in general the export of Iran's natural resources, the obvious manifestation of which is the decrease in the ratio of natural resources exports to about 21%, which had a direct impact on economic growth and led to a sharp decline and its reduction to about 1%. In the years of the continuation of sanctions.

2) Decline of political stability: as the structural equations were determined, political stability has been the most important factor in the quality of governance in Iran. A look at the period of decline in governance quality in Iran reveals that the reason for this impact is

the sharp drop of this index at the same time as the overall decline of the governance quality index. The political stability index in Iran from the beginning of the time series to 2009 had an average of 34.5, but the events related to the presidential elections this year caused a sharp fall in this index in Iran, and its value dropped to 18.8. In other words, the political stability index decreased by 45% in 2018 alone.

In the second period of decline in the quality of governance in Iran (2017 to 2021), the combination of the effect of sanctions and the decline of political stability has occurred: unlike the period of 2005 to 2010, at the end of which there was a decline in political stability, the second period of decline in the quality of governance in Iran from The combination of the two previous factors was created simultaneously. The conclusion of the JCPOA and the end of sanctions meant increasing Iran's access to its financial resources; the ratio of exports to primary resources increased to about 32% and economic growth also reached 5.8%. Improving access to exported financial resources, along with paying attention to the domestic economy during the years 2010 to 2015, led to an increase in the quality of governance in Iran, and the year 2016 reached the second peak of the quality of governance in Iran with an index of 33.4. But this period was very short, and at the same time as the differences between Iran and the countries that are parties to the JCPOA were raised at the beginning of the second half of 2016, whispers of reducing government expenses and increasing prices led to the formation of popular protests and increased political violence. The political stability index, which had risen from 17.7 to 33.8 in 2015 from 2010, dropped to 23 with the formation of protests in 2017; In other words, Iran's political stability index decreased by 32% in one year. In the spring (2017), JCPOA obligations became ineffective and sanctions were again activated on Iran. The new sanctions reduced Iran's financial resources, so that the export ratio of natural resources decreased to about 20 percent, and in parallel, economic growth also decreased to about eight-tenths of a percent. The effects of the embargo led to the reduction of the government's financial resources and the reduction of subsidies allocated to various sources, which resulted in the second period of protests in November 2018 and the decline of the political stability index again, so that this index reached its worst state in 2018 with some 15.8 in the time series. Receipt. In other words, compared to the second peak, the political stability index in Iran dropped by about 53%.

Conclusion

Paying attention to the governance process that has been carried out, which shows the governance method applied, will mean being aware of the current situation; What the analysis of the time series of the quality of governance in Iran in the period from 1996 to 2021 shows is that governance in Iran has experienced severe fluctuations and at the same time, the differences created after the base year (1996) have never been able to return to the initial level, for this reason. Also, in the total of the investigated years, a negative coefficient of -0.54 has been calculated for the quality of governance in Iran, which indicates the superiority of the downward trend of this index in Iran. This can be a valid reason for increasing dissatisfaction in Iran; Because in addition to the downward trend of the quality of governance index in the last years of the investigated time period, which means a decrease in the quality of life of Iranians, it is also evident that the existing governance method in the past twenty years has not had the necessary stability and has generally witnessed a decrease. And there has been a decline in the overall quality of governance, which means the inability of the government to provide services and regulate existing mechanisms in the society. Because in addition to the downward trend of the quality of governance index in the last years of the investigated time, which means a decrease in the quality of life of Iranians, it is also evident that the existing governance method in the past twenty years has not had the necessary stability and has generally witnessed a decrease. And there has been a decline in the overall quality of governance,

which means the inability of the government to provide services and regulate existing mechanisms in society.

Keywords: Iran, quality of governance, time series, political instability

References

- Ahani, mena; Musakhani, Morteza and Afshar Kazemi, Mohammad Ali (2017), "Future research of good governance in Iran with a scenario writing approach", *Iranian Management Sciences Quarterly*, 13 (51), 75 106 (in Persian).
- Alwani, Seyed Mehdi; Alizadethani, Mohsen (2016), "Analysis of the quality of good governance in Iran", *Management Studies*, 18 (1), 1 24 (in Persian).
- Arampatzi, Efstratia; Burger, Martijn; Stavropoulos, Spyridon & van Oort, Frank G. (2019), "Subjective Well-Being and the 2008 Recession in European Regions: The Moderating Role of Quality of Governance", *International Journal of Community Well-Being*, 2 (2), 111 133.
- Arndt, Christiane (2008), "The Politics of Governance Ratings", *International Public Management Journal*, 11 (3), 275 297.
- Bevir, Mark (2017), *Governance: A Very Short Introduction*, translated by Irfan Mosleh and Zohra Karim Mian, Tehran: Kargadan Publishing (in Persian).
- Danaeifard, Hassan (2008), *Public Administration Challenges in Iran*, Tehran: Samt (in Persian).
- Danaifard, Hassan; Babashahi, Jabar; Azar, Adel and Kurdnaji, Esdalleh (2012), "Transformation in National Welfare: Does Good Governance Play an Important Role?", *Iran Management Research*, 16 (4), 45 62 (in Persian).
- Firouzabadi, Hamidreza (2018), "The relationship between the good governance index and credit acquisition index in selected MENA countries", *Management Science Research Quarterly*, 1 (1), 1-11 (in Persian).
- Huntington, Samuel (2006), *Political Order in Transforming Societies*, translated by Mohsen Salasi, Tehran: Alam Publications (in Persian).
- Helliwell, John F; Huang, Haifang; Grover, Shawn & Wang, Shun (2018), "Empirical Linkages between Good Governance and National Well-Being", *Journal of Comparative Economics*, 46 (4), 1332 1346.
- Imam Jumezadeh, Seyyed Javad; Shahramnia, Amirasoud and Safariani, Ruhollah (2015), "A model of good governance; Collaborative society and efficient government in development management", *Political Science Quarterly*, 12 (3), 7 40 (in Persian).
- Kabiri, Afshar (2015), "Comparative-fuzzy analysis of the relationship between government financial resources and the quality of governance (a cross-country

- study)", *Applied Sociology*, 27 (63), 55 72 (in Persian).
- Karimpour, Seyed Eisa; Abedini, Samad and Azizkhani, Iqbale (2021), "Study of the role of good governance quality in public welfare (case study: member countries of Organization of Islamic Cooperation and Organization for Economic Cooperation and Development)", *Sociological Studies*, 13 (51), 27 47 (in Persian).
- Komijani, Akbaru and Salatin, Parvaneh (2011), "The effect of good governance on the economic growth of selected OECD and OPEC countries", *Economic Modeling Quarterly*, 2 (2), 1 24 (in Persian).
- Kaufman, Daniel & Englander, Ernie (2005) "A Team Production Model of Corporate Governance", *Academy of Management Perspectives*, 19 (3), 9 22.
- Kaufmann, Daniel; Kraay, Aart & Mastruzzi, Massimo (2010), "The Worldwide Governance Indicators, Methodology and Analytical Issues". *The World Bank, Development Research Group, Macroeconomics and Growth Team*, 5430, 1-28.
- Khorrami, Mustafa (2006), *Time series analysis with MINITAB 14 software*, Mashhad: Sokhongostar (in Persian).
- Koçak, Deniz & Akif Özer, Mehmet (2020), "Comparing the quality of governance across the European Union member countries: a grey relational analysis approach", *Policy Studies*, 43 (3), 1135 1155.
- Kraay, Aart; Kaufmann, Daniel & Mastruzzi, Massimo (2010), *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues*. The World Bank.
- Manheim, Yarol and Rich, Richard (1998), *Research Methods in Political Science: An Empirical Analysis*, translated by Leila Kogash, Tehran: Nashre daneshgahi (in Persian).
- Maruyama, Geoffrey M (1997), *Basics of Structural Equation Modeling*, SAGE Publications.
- Mungiu-Pippidi, Alina (2020), "The Rise and fall of Good-Governance Promotion", *Journal of Democracy*, 31 (3), 88 102.
- Paanakker, Hester; Masters, Adam & Huberts, Leo (2020), *Quality of Governance: Values and Violations*, Cham: Palgrave Macmillan.
- Pourahsham, Mohammad (2017), "The relationship between the quality of governance and health in the countries of Southwest Asia", *Social Welfare*, 18 (4), 159 184 (in Persian).
- Safarian, Ruhollah and Imam Jumezadeh, Seyed Javad (2016), "A model of

good governance; Social capital and comprehensive development", *Government Research Quarterly*, 3 (12), 145 181 (in Persian).

Saie, Ali; Roshan, Tina (2010), "Analysis of the understanding of governance in Iran", *Quarterly Journal of the Iranian Association for Cultural Studies and Communication*, 6 (21), 167 185 (in Persian).

Saie, Ali; Kabiri, Afshar (2012), "Comparative analysis of governance quality: cross-country study with a fuzzy approach 2000-2008", *Social Sciences Quarterly*, 19 (3), 61 107 (in Persian).

Saie, Ali; Ghaffari, Gholamreza; Sarhadi, Narges (2019), "Analysis of the relationship between the perception of the quality of governance and social capital, a case study of Karaj women", *Intercultural Studies Quarterly*, 15 (43), 9 34 (in Persian).

Salatin, Parvaneh (2018), "The quality of governance and entrepreneurship in the panel data approach of selected countries", *Government Research Quarterly*, 5 (20), 71 102 (in Persian).

Sameti; Morteza; Ranjbar, Homayoun and Mohseni, Fazheli (2018), "Analysis of the effect of good governance indicators on human development index: a case study of Southeast Asian countries", *Economic Growth and Development Research*, 1 (4), 183 223 (in Persian).

Sharepour, Mahmoud (2001), "Structural Equation Modeling, Introduction to the Applications of Lisrel Program in Social Research", *Social Science Quarterly*, 8(2), 204 231 (in Persian).

Shafiei, Hassan (2011), "Time series and conditional forecasts in political science", *Political Science Quarterly*, 15 (2), 97-83 (in Persian).

Sharifzadeh, Fattah and Qolipour, Rahmatullah (2003), "Good Governance and the Role of the State", *Management Culture Quarterly*, 1 (4), 93-109 (in Persian).

Tsegaw, Paulos C (2020), "The Nexus between Good Governance Indicators and Human Development Index in Africa: An Econometric Analysis", *Journal of Public Administration and Governance*, 10 (2), 1 19.

سنجش سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران بین سال‌های ۱۳۷۴-۱۴۰۰

*مرتضی منشادی^۱ ابوالقاسم شهریاری^۲ سارا نظیف^۳

۱. دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانشجوی دکتری بررسی مسائل ایران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۳. دانشجوی دکتری بررسی مسائل ایران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

لینک گزارش نتیجه مشابهت‌یابی: https://hamyab.sinaweb.net/Ci_result/details/A3707BAB2248A46/10%

20.1001.1.1735790.1402.18.2.6.5

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی روند کیفیت حکمرانی در ایران بین سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۴۰۰ است و به منظور ساماندهی پژوهش، چهار پرسش مطرح می‌شود که عبارتند از: (۱) «عملکرد کیفیت حکمرانی در ایران در بازه مورد بررسی چگونه بوده است؟» (۲) «الگوی کیفیت حکمرانی در ایران به چه شکلی بوده است؟» (۳) «مهم‌ترین عوامل در تعیین کیفیت حکمرانی کدامند؟» (۴) «براساس روش سری زمانی، چه پیش‌بینی‌ای درباره آینده حکمرانی ایران وجود دارد؟» به منظور پاسخ به پرسش‌های پژوهش از روش‌های سری زمانی و معادلات ساختاری استفاده شده است. بنابر ماهیت اکتشافی پژوهش، از ارائه فرضیه خودداری شد. نتایج پژوهش، حاکی از این است که کیفیت حکمرانی — که به معنای چگونگی کاربرد قدرت، تعامل، و پاسخ‌گویی است و کارآمدی نظام‌های سیاسی را بررسی می‌کند — در بازه زمانی مورد بررسی در ایران، دارای عملکردی دوره‌ای با روند نزولی بوده است؛ به گونه‌ای که بهترین عملکرد آن، مربوط به سال آغازین بوده و در طول سال‌های پس از آن، هیچ‌گاه سطح کیفیت حکمرانی هم‌تراز آن نشده است. افزون‌براین، بدترین عملکرد کیفیت حکمرانی در ایران نیز مربوط به سال پایانی این دوره زمانی است که تأییدگر نزولی بودن کیفیت حکمرانی در ایران است. ثبات سیاسی، به عنوان مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر کیفیت حکمرانی شناسایی شده است. پیش‌بینی سری زمانی نیز حاکی از این است که استمرار فرایندهای موجود، به ادامه نزولی بودن کیفیت حکمرانی در ایران خواهد انجامید که این امر، توانایی بالقوه‌ای برای ایجاد نارضایتی در میان ایرانیان دارد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۰/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۰۷

نوع مقاله: پژوهشی

واژگان کلیدی:

ایران، کیفیت

حکمرانی، سری

زمانی، بی‌ثباتی

سیاسی

* نویسنده مسئول:

مرتضی منشادی

پست الکترونیک: manshadi@um.ac.ir

مقدمه

چگونگی حکمرانی و اعمال اقتدار در جامعه و به موازات آن، ارائه خدمات به اعضای جامعه، از دیرباز نزد اندیشمندان، امری مهم بوده و به طور ویژه از دهه ۱۹۸۰ در نظریه های سیاسی مورد توجه قرار گرفته است (بیور، ۱۳۹۷، ۷). رهبران و مسئولان سیاسی، توجه ویژه ای به این موضوع دارند که نظام سیاسی مستقر را کارآمدتر کنند یا کارآمد جلوه دهند. همه حکومت ها، هدف خود را دستیابی به خیر و مصلحت بیشتر برای شهروندان اعلام می کنند و تلاش دارند از طریق بهینه سازی ساختارهای حکمرانی، شرایط زیست بهینه را برای شهروندان خود فراهم کنند (ساعی و روشن، ۱۳۸۹، ۱۶۸). این امر، به این سبب بسیار اهمیت دارد که ارائه خدمات به شهروندان و فراهم کردن شرایط لازم برای زندگی و زیست مناسب، امروزه به کارویژه اصلی دولت تبدیل شده است؛ به گونه ای که فقدان عملکرد مناسب در حکمرانی، برابر است با ایجاد و افزایش خواست های مردمی، که خود به عامل دیگری در راستای ناکامی دولت تبدیل خواهد شد.

حکمرانی، در بردارنده سنت ها و نهادهایی است که از طریق آن ها، اقتدار در یک کشور اعمال می شود. این موضوع، شامل فرایندی است که طی آن، دولت ها انتخاب شده، بر آن ها نظارت شده، و جایگزین می شوند و به توانایی دولت برای برنامه ریزی و اجرای سیاست های مؤثر و در عین حال، احترام شهروندان و دولت به نهادهای حاکم بر تعاملات اقتصادی و اجتماعی میان آن ها اشاره دارد. به بیان روشن تر، حکمرانی، روش و توانایی به کارگیری قدرت مردم در تصمیم سازی و اجرای سیاست ها و تصمیم گیری های عمومی است. بر این اساس، حکمرانی، فرایندی مداوم به شمار می آید که طی آن، ضمن همپوشانی منافع متضاد یا متنوع، در راستای انجام امور مشترک اعضای جامعه، اقدامات همکاری جویانه ای انجام می شود. همه نهادهای رسمی، سازمان ها، و نظام هایی که برای تضمین رعایت قوانین ایجاد شده اند، همچنین، همه رفتارهای عرفی و قراردادهای غیررسمی ای که مردم و نهادها بر سر آن توافق دارند یا درک می کنند که به نفع آن ها است، بخشی از حکمرانی به شمار می آیند (بیور، ۱۳۹۷، ۹۶؛ فیروزآبادی، ۱۳۹۸، ۴).

کافمن و انگلندر^۱ (۲۰۰۵) بر این نظرند که حکمرانی، سازوکارها، فرایندها، و نهادهایی را دربر می گیرد که شهروندان و گروه ها از طریق آن ها، علایق خود را ابراز کرده، اختلاف هایشان را حل و فصل می کنند، و از حقوق و الزامات قانونی خود بهره مند می شوند (کریم پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ الوانی و علیزاده ثانی، ۱۳۸۶، ۳؛ ساعی و کبیری، ۱۳۹۱، ۶۴).

1. Kaufman & Englander

اهمیت موضوع حکمرانی و شیوه اعمال اقتدار سیاسی برای توسعه و پیشرفت یک جامعه، موجب شکل‌گیری مفهوم کیفیت حکمرانی^۱ شده است که درواقع، بیان‌کننده چگونگی کاربرد قدرت، تعامل، و پاسخ‌گویی است (ساعی و روشن، ۱۳۸۹، ۱۶۹؛ ساعی و کبیری، ۱۳۹۱، ۶۵؛ کبیری، ۱۳۹۵، ۵۶). به بیان روشن‌تر، کیفیت حکمرانی، مفهوم نسبتاً نوینی است که بر بهبود کارآمدی نظام‌های سیاسی تأکید داشته (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱، ۴۷) و محصول مشارکت سه نهاد دولت، بخش خصوصی، و جامعه مدنی است (سامتی و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۸۵؛ سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۴).

بنابر آنچه گفته شد، کیفیت حکمرانی، درواقع، تفسیر نحوه اعمال اقتدار در راستای بهبود زیست مردم یک کشور است که کاهش سطح یا نزولی بودن روند آن، ضمن از دست رفتن مقبولیت دولت به نارضایتی مردم نیز خواهد انجامید. براین اساس و با توجه به اینکه تأثیر کیفیت حکمرانی بر زیست شهروندان، فرایندی بلندمدت است که تأثیر برنامه‌های مربوط به شیوه حکمرانی در طول زمان را مشخص می‌کند، این ملاحظه روش‌شناختی مطرح می‌شود که برای سنجش کیفیت حکمرانی، لازم است که برشی طولی از کیفیت حکمرانی واکاوی شود. دراین راستا و به منظور بررسی روند کیفیت حکمرانی در ایران، دوره زمانی ۱۹۹۶ الی ۲۰۲۱^(۲)، به عنوان بازه بررسی کیفیت حکمرانی در ایران، انتخاب و پرسش‌های زیر مطرح شده است:

۱. عملکرد کیفیت حکمرانی در ایران در بازه موردنظر چگونه بوده است؟
۲. الگوی کیفیت حکمرانی براساس سری زمانی به چه شکلی است؟
۳. چه پیش‌بینی‌ای درباره کیفیت حکمرانی در ایران وجود دارد؟
۴. مهم‌ترین عوامل در تعیین کیفیت حکمرانی در ایران کدامند؟

۱. چارچوب نظری پژوهش

مفهوم کیفیت حکمرانی و ابعادی که برای سنجش آن به کار گرفته می‌شوند، پایه نظری پژوهش حاضر به‌شمار می‌آیند. تعریف‌های پرشماری برای حکمرانی وجود دارد که برخی از آن‌ها بسیار گسترده‌اند؛ مانند تعریف گزارش توسعه جهانی: «قوانین، سازوکارهای اجرایی، و سازمان‌های موجود در کشور»؛ و برخی دیگر، تنها به مسائل مدیریت بخش عمومی محدود شده‌اند، مانند تعریف بانک جهانی: «شیوه‌ای که در آن، قدرت برای مدیریت منابع اقتصادی و اجتماعی یک

1. Quality of Governance

کشور در راستای توسعه اعمال می‌شود» (کافمن^۱ و همکاران، ۲۰۱۰، ۳). حکمرانی، دارای سطوح و ابعاد گوناگونی از قبیل محلی، ملی، منطقه‌ای، و جهانی است (ساعی و کبیری، ۱۳۹۱، ۶۵) که از این میان، مفهوم کیفیت حکمرانی، حکمرانی در سطح ملی را در نظر دارد.

کیفیت حکمرانی، دربردارنده ویژگی‌هایی است که عبارتند از: الف) وجود و تقویت ساختارهای دموکراتیک در جامعه؛ ب) شفافیت، پاسخ‌گویی، هوشمندی، و توسعه مشارکت‌جویانه؛ ج) توجه و واکنش به درخواست‌های شهروندان؛ د) ایجاد خط‌مشی‌های مناسب اقتصادی برای تسهیل توسعه؛ ه) احترام به قانون و حاکمیت قانون. برخی نیز بر این نظرند که کیفیت حکمرانی، دربردارنده عناصر زیر است: الف) در نظر گرفتن تنوع میان افراد، بین سازمان‌ها، و مدیریت نیروها و نهادهای منطقه‌ای و جهانی؛ ب) پویایی محیط‌ها و فرایندها و تغییر تعاملات میان بازیگران و نهادهای ج) عقلایی کردن نقش دولت؛ د) تقویت ذی‌نفعان، شهروندان، جامعه مدنی و بخش خصوصی برای پذیرش نقش‌ها و مسئولیت‌های جدید؛ ه) ایجاد تعامل و هم‌افزایی بین حکمرانی رسمی و خودگردانی غیررسمی (کبیری، ۱۳۹۵، ۵۷).

از این میان، به منظور سنجش کیفیت حکمرانی، از میان شاخص‌های پرشمار موجود، ابعاد شش‌گانه‌ای به عنوان مبنای نظری پژوهش حاضر انتخاب شده‌اند.

۱. پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری^۲: سنجش میزان مشارکت شهروندان یک کشور در انتخاب دولت خود و همچنین، آزادی بیان، آزادی تشکل و وجود رسانه‌های آزاد. این متغیر در پی درک این موضوع است که تا چه میزان، اعضای جامعه قادرند رفتارهای دولت را مورد سؤال و بازخواست قرار دهند، اهداف خود را انتخاب و پیگیری و نظراتشان را آزادانه بیان کنند. آزادی بیان، موجب افزایش مشارکت افراد می‌شود که این مشارکت، تأثیر بسزایی بر مشروعیت‌بخشی به سازمان‌ها و نهادهای و همچنین، افزایش رضایت افراد و بهبود کیفیت زندگی دارد (سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۷؛ صفریان و امام‌جمعه‌زاده، ۱۳۹۶، ۱۵۷؛ کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ پوراحتشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵؛ آهنی و دیگران، ۱۳۹۷، ۸۱؛ آرامپاتزی و همکاران^۳، ۲۰۱۹، ۱۱۷).

1. Kaufmann
2. Accountability and Responsibility
3. Arampatzi et al

۲. ثبات سیاسی و فقدان خشونت^۱: این متغیر مبتنی بر سنجش میزان بی‌ثباتی یا فقدان کارکرد دولت است. در این متغیر، سنجش میزان ثبات در شیوه حکمرانی، درجه احتمال تداوم حیات مؤثر دولت، و سیاست‌های جاری مورد توجه بوده و این موضوع سنجش می‌شود که تا چه میزان، اعتراض‌ها و شورش‌هایی رخ داده که سبب آسیب به دارایی‌ها یا مجروح یا بازداشت شدن افراد شده‌اند؛ به‌ویژه اگر این موارد، باعث اختلال در خدمات دولت یا فعالیت‌های تجاری شوند (دانایی فرد، ۱۳۸۸، ۱۵۰؛ سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۸؛ صفریان و امام‌جمعه‌زاده، ۱۳۹۶، ۱۵؛ کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ پوراحتشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵).

۳. اثربخشی دولت^۲: درک برداشت از کیفیت خدمات عمومی، کیفیت خدمات ملکی، و میزان استقلال آن از فشارهای سیاسی، کیفیت تدوین و اجرای سیاست و تعهد دولت به این موارد. اثربخشی دولت به معنای کارآمدی دولت در انجام وظایف و اگذار شده است که مقوله‌هایی همچون فراهم‌سازی خدمات عمومی، افزایش کیفیت نظام اداری، شایسته‌گزینی کارگزاران، و مستقل بودن خدمات همگانی از فشارهای سیاسی را دربر می‌گیرد (آرنت، ۲۰۰۸، ۲۸۶). افزایش اثربخشی دولت، به معنای تأمین نیازهای جامعه است و شرایطی را به‌وجود می‌آورد که بیشترین میزان کارایی برای منابع محدود دولت فراهم شده و به بهبود کسب‌وکار و آزادی اقتصادی و در نتیجه، رفاه بیشتر منجر شود. درواقع، آنچه زمینه سلب اعتماد شهروندان را فراهم می‌کند، عملکرد نامطلوب، حجم کاری زیاد، و توان ناکافی دولت‌ها برای خدمت‌رسانی است (سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۷؛ پاناکر و همکاران^۳، ۲۰۲۰، ۹).

در شاخص خدمات عمومی، سنجش کارکردهای اساسی دولتی مورد نظر است که دربردارنده خدمات ضروری‌ای مانند بهداشت، آموزش، آب‌وفاضلاب، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، برق، اینترنت و... است. این شاخص، همچنین، شامل توانایی دولت برای محافظت از شهروندان خود در برابر تروریسم و خشونت است. نحوه تخصیص خدمات عمومی نیز مورد توجه است؛ به این معنا که آیا خدمات اساسی به گونه‌ای محدود به نخبگان حکومتی و وابستگان آن‌ها ارائه می‌شود یا سطوح خدمات به عموم مردم یکسان است. این شاخص، همچنین، سطح و نگهداری زیرساخت‌های عمومی را تاحدی در نظر می‌گیرد که

1. Political Stability and No Violence
2. Government Effectiveness
3. Paanakker et al

فقدان آن، بر توسعه بالفعل یا بالقوه کشور، تأثیر منفی می‌گذارد.

۴. توان نظارتی^۱: سنجش توانایی دولت برای تدوین و اجرای سیاست‌ها و مقررات درست که اجازه و ارتقای توسعه را فراهم می‌آورد. برای سنجش این متغیر، دو عامل، نقش اساسی دارند: الف) سنجش میزان بار نظارتی که این خطر را در پی دارد که عملیات عادی تجاری، به دلیل محیط نظارتی، پرهزینه‌تر شود. این موضوع، رعایت مقررات و ناکارآمدی یا شفافیت بوروکراتیک را دربر می‌گیرد؛ ب) ناهماهنگی مالیاتی: سنجش میزان ناهماهنگی مالیاتی که این امر را در پی دارد که جرمه‌هایی برای عدم رعایت قوانین مالیاتی که نامتناسب به نظر می‌رسند یا برای اهداف سیاسی دستکاری شده‌اند، وضع شود (کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ پوراحشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵؛ کوچاک و آکیف اوزر^۲، ۲۰۲۰، ۱۱۴۲).

۵. حاکمیت قانون^۳: درک میزان اعتماد و پابندی کارگزاران به قوانین جامعه و به‌ویژه کیفیت اجرای قراردادها، حقوق مالکیت، پلیس، و دادگاه‌ها و همچنین، احتمال وقوع جنایت و خشونت. بررسی میزان حاکمیت قانون، معیاری برای سنجش میزان احترام عملی دولتمردان و شهروندان به نهادها و سازمان‌هایی است که برای اجرای قوانین و رفع تعارض‌ها ایجاد شده‌اند. در این بُعد، برابری افراد در برابر قانون و حقوق اکثریت و اقلیت مورد توجه است؛ زیرا، حاکمیت قانون، پیامدهایی چون احساس خوشبختی، رضایت از زندگی، و امنیت را در پی دارد. در این زمینه، قوه قضائیه مستقل، یک پیش‌نیاز است (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲، ۱۰۱؛ سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۷؛ مونگیو^۴، ۲۰۲۰، ۹۳). همچنین، منظور از قانون‌مداری، رعایت چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن دست افراد غیرمسئول از تصمیم‌گیری‌ها است (کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ پوراحشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵). حاکمیت قانون، کیفیت قوانین و مقررات را نیز دربر می‌گیرد که به توانایی دولت برای صورت‌بندی و اجرای سیاست‌ها و مقررات منطقی و معقول اشاره دارد (تسگاو^۵، ۲۰۲۰، ۱۲). همچنین، کیفیت مقررات بر سیاست‌های ناهمخوان با بازار تمرکز دارد؛ سیاست‌هایی همچون فقدان نظارت بر نظام بانکی، کنترل قیمت‌ها، و... (کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛

1. Regulatory Quality
2. Koçak & Akif Özer,
3. Rule of Law
4. Mungiu
5. Tsegaw

پوراحتشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵؛ امام‌جمعه‌زاده و دیگران، ۱۳۹۵، ۹؛ کرای^۱، ۲۰۱۰، ۱۸).

۶. کنترل فساد^۲: سنجش میزان اعمال قدرت عمومی برای منافع خصوصی، از جمله انواع کوچک و بزرگ فساد و همچنین، تسخیر دولت توسط نخبگان و منافع خصوصی (پوراحتشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ ساعی و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۵؛ کافمن و همکاران^۳، ۲۰۱۰، ۴)

فساد اداری به سنجش مجموعه رفتارهای آن‌دسته از کارکنان بخش عمومی گفته می‌شود که در راستای تأمین منافع شخصی، قواعد و مقررات پذیرفته‌شده را نادیده می‌گیرند (هانتینگتون، ۱۳۸۵، ۹۰). فساد به تحمیل هزینه‌های ناعادلانه و تخریب پایه‌های اقتصادی و دور شدن از فعالیت‌های مولد و کارا منجر می‌شود و رفاه عامه را کاهش می‌دهد. مبارزه با فساد به بهبود شرایط زیست اجتماعی و اقتصادی منتهی شده و موجب افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، رشد اقتصادی، و بهبود کسب‌وکار شده و به‌طور کلی، زمینه مناسبی را برای بهبود کیفیت زندگی فراهم می‌کند (کميجانی و سلاطین، ۱۳۸۹، ۶؛ سلاطین، ۱۳۹۸، ۷۸؛ کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰، ۳۲؛ پوراحتشام، ۱۳۹۷، ۱۶۷؛ هلیول^۴، ۲۰۱۸، ۱۳۳۴؛ تسگاو، ۲۰۲۰، ۱۳).

براین اساس، کیفیت حکمرانی، سازه نظری اصلی پژوهش حاضر است که برای سنجش آن از شش متغیر استفاده خواهد شد. به‌همین دلیل نیز شش متغیر تشریح شده و روند آن‌ها، بخش مقدماتی بررسی داده‌ها را تشکیل خواهد داد.

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های ترکیبی است. ابتدا از فنون سری زمانی^۵ و معادلات ساختاری^۶ برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش استفاده شده است و سپس، براساس نتایج به‌دست‌آمده از بخش کمی، تحلیلی از روند کیفیت حکمرانی در ایران و تأثیر محیط بین‌المللی و شرایط داخلی بر آن ارائه شده است.

1. Kraay
2. Control of Corruption
3. Kaufmann et al
4. Helliwell
5. Time Series
6. Structural Equation Model

به منظور بررسی روند کیفیت حکمرانی در ایران و برآزش الگو و پیش‌بینی آینده آن، از روش سری زمانی استفاده شده است. کاربرد سری‌های زمانی در علوم سیاسی، افزون‌بر شناسایی روندهای طی شده، انجام پیش‌بینی درباره شرایط موجود و ارائه راهکارهایی برای بهبود شرایط است. سری‌های زمانی، حلقه ارتباطی گذشته و آینده هستند که با کمک گرفتن از تناوب یا توالی رویدادهایی که در گذشته رخ داده‌اند، آینده را در چارچوب شرایطی مشروط، پیش‌بینی می‌کنند. فرایند سری‌های زمانی، توالی‌های پیوسته یا گسسته داده‌های کمی معطوف به لحظه‌های خاصی در زمان و مطالعات آماری توزیع آن‌ها است (شفیعی، ۱۳۹۰، ۸۶). تحلیل سری‌های زمانی هم برای توضیح آنچه در گذشته روی داده و هم برای پیش‌بینی آنچه ممکن است در آینده رخ دهد، به کار گرفته می‌شود (مانهایم و ریچ، ۱۳۷۷، ۵۱۰). سری زمانی، مجموعه مشاهداتی است که برحسب زمان مرتب شده‌اند؛ به عبارت دیگر، سری زمانی عبارت از داده‌هایی است که از مشاهده یک پدیده در طول زمان به دست آمده است. تجزیه و تحلیل سری‌های زمانی، متضمن توصیف فرایند یا پدیده‌ای است که تولید دنباله می‌کند (خرمی، ۱۳۸۶، ۱۳).

سری‌های زمانی، تغییرات مجموعه‌ای از رویدادها را در طول زمان اندازه می‌گیرند و به این ترتیب، رویدادها را قابل پیش‌بینی می‌کنند (شفیعی، ۱۳۹۰، ۸۶). هدف از به کارگیری سری‌های زمانی، کشف و شناسایی الگوی احتمالی مولد داده‌ها (گذشته‌نگر) و پیش‌بینی مقادیر آینده سری داده‌ها است (آینده‌نگر). رسیدن به این دو هدف، نیازمند شناسایی الگویی است که سری داده‌های مورد مطالعه براساس آن حرکت می‌کند. در راستای الگوسازی سری زمانی، انجام سه مرحله، ضروری است: تشخیص الگوی اولیه، برآورد مؤلفه‌های الگوی شناسایی شده، و بررسی مناسبت الگو (خرمی، ۱۳۸۶، ۱۵). یک مجموعه سری زمانی می‌تواند چهار حالت داشته باشد:

- روند یا تمایل بلندمدت^۱: تحول وضعیت مورد مطالعه در یک دوره طولانی با مسیر ثابت صعودی یا نزولی؛
- تغییرات دوره‌ای^۲: تکرار حرکت‌های صعودی یا نزولی وضعیت مورد مطالعه حول سطوح روند؛

1. Trend
2. Cyclical Variation

- تغییرات فصلی^۱: تغییراتی که در دوره‌های تناوبی کوتاه پیش می‌آیند و در واقع، رفتار دوره‌ای متغیر را نشان می‌دهند که در همان فصل با شدت مشابه تکرار می‌شوند؛
- تغییرات نامنظم^۲: حرکت‌های پراکنده در یک سری زمانی که از الگوی منظمی پیروی نمی‌کنند. این نوسانات، تحت تأثیر رویدادهای غیرعادی هستند مانند اعتصاب، تصادف، و... (خرمی، ۱۳۸۶، ۴۶-۴۴).

از میان الگوهای متفاوت در بررسی سری‌های زمانی، الگوی آریما^۳ کاربرد بیشتری دارد؛ زیرا، توانایی فراوانی برای تحلیل سری‌های زمانی نایستا دارد (خرمی، ۱۳۸۶، ۸۶). در این الگو، سه مرحله وجود دارد: برازش یک الگو بر اساس وضعیت مورد مطالعه، بررسی مناسب الگوی برازش‌شده، و انجام پیش‌بینی (خرمی، ۱۳۸۶، ۱۳۹). براین اساس و به منظور پاسخ به پرسش‌های اول تا سوم پژوهش، از روش سری زمانی استفاده شده است.

به منظور پاسخ به پرسش چهارم پژوهش و بررسی رابطه میان متغیرهای سنجیده‌شده نیز از نرم‌افزار EQS بهره برده‌ایم. الگوسازی معادلات ساختاری، ابزاری است در دست پژوهشگر برای بررسی ارتباطات میان چندین متغیر در یک الگو. الگوی معادلات ساختاری، الگوی نظری فرض‌شده را آزمون کمی می‌کند و رابطه بین متغیرهای مشاهده‌شده را نشان می‌دهد. براین اساس، الگوهایی که فرض می‌کنند چگونه مجموعه‌ای از متغیرها، یک سازه را تعریف می‌کنند و چگونه این سازه‌ها به هم مرتبط می‌شوند، در معادلات ساختاری قابل آزمون است. به بیان روشن‌تر، الگوی معادلات ساختاری نشان می‌دهد که چگونه متغیرها در پیوند با یکدیگر قرار گرفته‌اند. در معادله ساختاری، رگرسیون، تحلیل عاملی، و تحلیل مسیر در کنار هم بررسی می‌شوند (مارویاما، ۱۳۸۹، ۷؛ شارع‌پور، ۱۳۸۰، ۲۰۷) و به همین دلیل، تصویر بهتری از نحوه تأثیرگذاری متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را به نمایش می‌گذارد. استفاده از الگوسازی معادلات ساختاری، مزایای زیادی دارد که برخی از آن‌ها عبارتند از: الف) برآورد روابط چندگانه؛ ب) قابلیت بررسی تأثیر هم‌خطی؛ ج) آزمون روابط جعلی و غیرواقعی. گفتنی است، با توجه به ماهیت اکتشافی پرسش‌های پژوهش و روش‌های به کاررفته برای پاسخ به آن‌ها، از ارائه فرضیه خودداری شده است.

1. Seasonal Variation
2. Irregular Variation
3. ARIMA Model

۳. پیشینه پژوهش

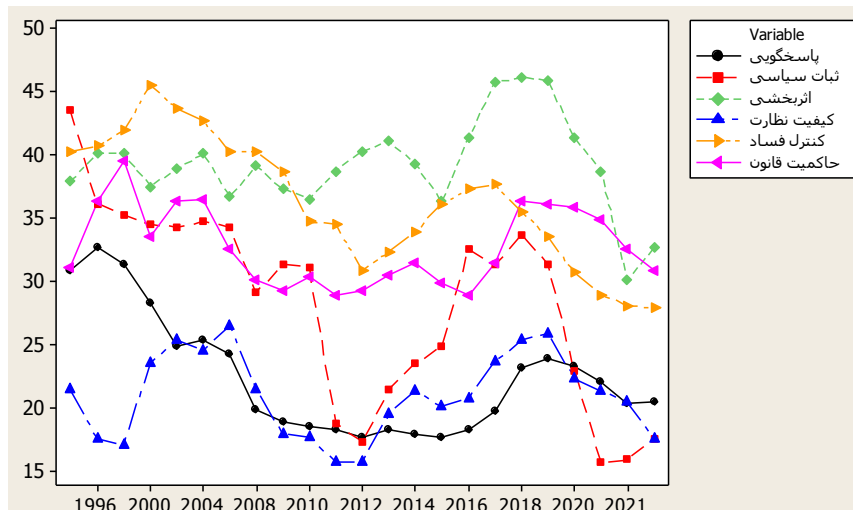
بررسی پژوهش‌های انجام‌شده به زبان فارسی، حاکی از این است که پژوهشی در راستای بررسی سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران، انجام نشده است. باوجوداین، دو گروه از پژوهش‌های انجام‌شده، دارای همسویی با پژوهش حاضر هستند؛ گروهی از پژوهش‌ها که به بحث نظری درباره کیفیت حکمرانی در ایران پرداخته‌اند (الوانی و علیزاده ثانی، ۱۳۹۶؛ صفریان و امام‌جمعه‌زاده، ۱۳۹۶؛ امام‌جمعه‌زاده و دیگران، ۱۳۹۵؛ دانایی‌فرد و دیگران، ۱۳۹۱؛ شفیعی، ۱۳۹۰؛ شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲). گروه دیگری از پژوهش‌ها نیز با استفاده از روش‌های کمی دیگر، کیفیت حکمرانی در میان کشورهای جهان را بررسی کرده‌اند (کریم‌پور و دیگران، ۱۴۰۰؛ سلاطین، ۱۳۹۸؛ کميجانی و سلاطین، ۱۳۹۸؛ فیروزآبادی، ۱۳۹۸؛ پوراحشام، ۱۳۹۷؛ کبیری، ۱۳۹۵؛ ساعی و کبیری، ۱۳۹۱؛ سامتی و دیگران، ۱۳۹۰). براین‌اساس، تمایز اصلی پژوهش حاضر، بررسی کیفیت حکمرانی در ایران با استفاده از روش سری زمانی و سپس، تعیین اهمیت تأثیرگذاری ابعاد شش‌گانه کیفیت حکمرانی بر شاخص ترکیبی و بررسی اثر محیط بین‌المللی بر آن است. هرچند همه پیشینه‌های یادشده به‌لحاظ نظری با پژوهش حاضر یکسان هستند، ولی تمرکز بر ایران و بررسی روند کیفیت حکمرانی در بازه زمانی طولی، ویژگی خاص پژوهش حاضر است.

۴. یافته‌های پژوهش

با توجه به هدف و پرسش‌های پژوهش که براساس آن، سری زمانی به‌عنوان روش اصلی به‌کار رفته است، در پژوهش حاضر به‌جای جامعه آماری، جامعه هدف وجود دارد که ایران بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ است. داده‌های مورد استفاده از گزارش سالانه طرح شاخص‌های حکمرانی جهانی^۱ استخراج شده‌اند. شش متغیر تشریح‌شده در بخش نظری، که ابعاد سازنده کیفیت حکمرانی هستند، از ترکیب بیش از ۳۰ منبع داده زیربنایی ساخته شده‌اند که دیدگاه‌های مربوط به کیفیت حکمرانی را دربردارند. این سری زمانی داده از سال ۱۹۹۶ محاسبه شده که در همه ۲۳ موج پیشین آن، ایران نیز دارای رتبه‌بندی بوده است که همه آن‌ها در این پژوهش به‌کار رفته‌اند. عملکرد ابعاد شش‌گانه در ایران در بازه زمانی موردنظر در نمودار شماره (۱) نمایش داده شده است.

1. The Worldwide Governance Indicators (WGI)

نمودار شماره (۱). سری زمانی ابعاد شش‌گانه کیفیت حکمرانی بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱

در ادامه، اطلاعات مربوط به ابعاد شش‌گانه (در نمودار شماره ۱) توضیح داده شده است:

در متغیر پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری با تابعی نزولی روبه‌رو هستیم که نقطه اوج آن در سال ۱۹۹۸ با شاخص ۳۲/۹ است و پس از آن، با مسیری نزولی تا سال ۲۰۱۰ به پایین‌ترین سطح خود با میزان ۱۷/۸ رسیده است. پس از این سال و تا سال ۲۰۱۷، با اینکه مسئولیت‌پذیری دولت ایران، سیر صعودی داشته، اما در بهترین حالت به عدد ۲۴ نزدیک شده است که افزون‌بر فاصله از نقطه آغاز (سال ۱۹۹۶ با میزان شاخص ۳۱)، تنها یک‌چهارم از بازه اصلی (۰ تا ۱۰۰) را پوشش داده است که تأییدی بر وضعیت نامناسب این متغیر است. از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۱ نیز بار دیگر با سیر نزولی سری زمانی مسئولیت‌پذیری روبه‌رو هستیم؛ به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۲۱، میزان این شاخص برابر با ۲۰/۶ است. این متغیر دارای توزیع دوره‌ای نایستاست. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران برابر با ۲۲/۵ از ۱۰۰ است.

در متغیر ثبات سیاسی و فقدان خشونت، ضمن اینکه سال‌آغازین، دارای بهترین میزان شاخص است (۴۳/۶ از ۱۰۰)، فرود و فرازهای پرشماری قابل مشاهده بوده که موجب شده است ناپایداری و دوره‌ای بودن در این متغیر نیز تأیید شود. این شاخص پس از سال آغاز با نزول روبه‌رو بوده است؛ به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۰۶ به ۲۹/۲ رسیده است. پس از این سال، در طول دو سال بعدی با مقداری افزایش به شاخص ۳۱ نزدیک شده، اما از سال ۲۰۰۹ با

نزولی شدید به حدود ۱۹ رسیده است. پس از دو بازه زمانی کاهشی و از سال ۲۰۱۱، دوباره مسیر صعودی را طی کرده و تا سال ۲۰۱۶ به شاخص ۳۴ نیز رسیده است؛ لیکن بار دیگر مسیر نزولی در نمودار مشخص شده، به گونه‌ای که در سال ۲۰۲۱ دارای شاخص ۱۷/۶ از ۱۰۰ بوده است. کمترین میزان این متغیر، مربوط به سال ۲۰۱۹ (۱۵/۸ از ۱۰۰) است. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران برابر با ۲۸/۴ از ۱۰۰ است.

در متغیر اثربخشی، سیر صعودی حول محور ۳۵ به بالا تا سال ۲۰۱۹ ادامه داشته و به همین دلیل نیز این متغیر ضمن ایستا بودن، دارای روند صعودی نیز بوده است؛ لیکن در سال ۲۰۲۰، مسیر نزولی را طی کرده و به عدد ۳۰ از ۱۰۰ رسیده است که پایین‌ترین میزان برای این متغیر در سری زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ است. بالاترین حد این متغیر با عدد ۴۶، مربوط به سال ۲۰۱۶ بوده و در سال پایانی (۲۰۲۱) نیز به سطح ۳۳ از ۱۰۰ نزدیک شده است. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران برابر با ۳۹/۳ از ۱۰۰ است.

در متغیر کیفیت نظارت، بار دیگر فرازوفرودهای دوره‌ای در تابع مشخص بوده که موجب ناپایداری آن نیز شده است. پس از سال آغازین، طی دو سال، بازه نزولی آغاز شده و پس از آن تا سال ۲۰۰۵ سیر صعودی قابل مشاهده است؛ به گونه‌ای که بهترین وضعیت این متغیر نیز مربوط به همین سال با عدد ۲۶/۶ از ۱۰۰ است. سری زمانی تا سال ۲۰۱۰ نزولی بوده و به کمترین میزان خود (۱۵/۸ از ۱۰۰) رسیده و پس از آن، با سیر صعودی تا سال ۲۰۱۷ دوباره به عدد ۲۶ رسیده است. در پایان دوره مورد بررسی بار دیگر سیر نزولی آغاز شده و در سال ۲۰۲۱ به عدد ۱۷/۶ رسیده است. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران برابر با ۲۱/۱ از ۱۰۰ است.

در متغیر کنترل فساد با دو دوره صعود و نزول روبه‌رو هستیم؛ دوره صعود اولیه از سال ۱۹۹۶ و عدد ۴۰/۴ شروع شده و تا سال ۲۰۰۲ که به عدد ۴۵/۶ رسیده است، ادامه داشته که این سال، بهترین وضعیت این متغیر در سری زمانی مورد بررسی نیز می‌باشد. از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰، نخستین دوره نزول، طی شده و متغیر به عدد ۳۱ از ۱۰۰ رسیده است. دومین دوره صعودی از سال ۲۰۱۱ آغاز شده و تا سال ۲۰۱۵ ادامه داشته که موجب صعود متغیر به عدد ۳۷/۸ شده است؛ اما بار دیگر از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۱، مسیر نزولی طی شده، به گونه‌ای که در پایان بازه مورد بررسی با شاخص ۲۸ از ۱۰۰، کمترین میزان این شاخص در سری زمانی مورد بررسی قابل مشاهده است. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران برابر با

۳۶/۴ از ۱۰۰ است.

در متغیر حاکمیت قانون نیز دوره‌های صعود و نزول پرشماری وجود دارد که ناپیوستایی آن را نیز در پی داشته است. این متغیر در سال ۱۹۹۶ با میزان ۳۱/۲ از ۱۰۰ در ایران محاسبه شده و در سال ۲۰۰۰ به بهترین وضعیت خود طی سری زمانی موردبررسی رسیده است (۳۹/۶ از ۱۰۰). از سال ۲۰۰۵، سیر نزولی این متغیر آغاز شده و تا سال ۲۰۱۵، حول سطح ۳۰ در نوسان بوده است. از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۹ افزایش سطح حاکمیت قانون در ایران به سطح ۳۵، قابل مشاهده است؛ لیکن در دو سال پایانی سری زمانی موردبررسی، بار دیگر مسیر نزولی در متغیر ایجاد شده و در عدد ۳۱ از ۱۰۰ متوقف شده است. میانگین سری زمانی ۲۳ مرحله‌ای این متغیر در ایران، برابر با ۳۲/۸ از ۱۰۰ است. مهم‌ترین مختصات ابعاد شش‌گانه کیفیت حکمرانی در جدول شماره (۱) مشخص شده است.

جدول شماره (۱) توصیف ابعاد شش‌گانه کیفیت حکمرانی

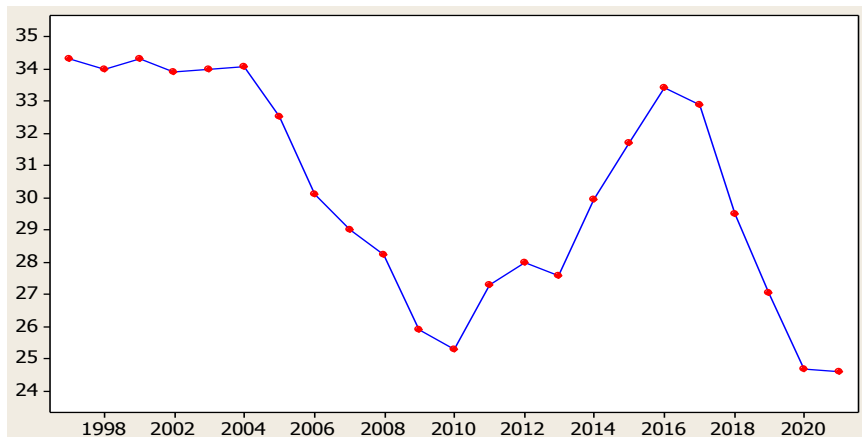
متغیر	بهترین وضعیت		بدترین وضعیت		میانگین در سری زمانی	تفاضل سری زمانی (۲۰۱۰-۱۹۹۶)	ضریب عملکرد در سری زمانی
	میزان	سال	میزان	سال			
مسئولیت‌پذیری	۳۲/۸	۱۹۹۸	۱۷/۷	۲۰۱۳	۲۲/۵	-۱۰/۴	-۰/۵۸
ثبات سیاسی	۴۳/۶	۱۹۹۶	۱۵/۸	۲۰۱۹	۲۸/۴	-۲۷/۸	-۰/۵۰
اثربخشی	۴۶/۲	۲۰۱۶	۳۰/۲	۲۰۲۰	۳۹/۳	-۵/۲	-۰/۷۴
کیفیت نظارت	۲۶/۶	۲۰۰۵	۱۵/۸	۲۰۱۰	۲۱/۱	-۴	-۰/۵۶
کنترل فساد	۴۵/۶	۲۰۰۲	۲۸	۲۰۲۱	۳۶/۴	-۱۲/۴	-۰/۴۶
حاکمیت قانون	۳۹/۶	۲۰۰۰	۲۹	۲۰۱۴	۳۲/۸	-۰/۲	-۰/۳۷

توصیف: در میان ابعاد شش‌گانه کیفیت حکمرانی، پنج متغیر، بهترین وضعیت خود را در یک‌سوم ابتدایی (۱۹۹۶-۲۰۰۵) سری زمانی موردبررسی داشته‌اند (مسئولیت‌پذیری، ثبات سیاسی، کیفیت نظارت، کنترل فساد، و حاکمیت قانون)؛ به بیان دیگر، سال‌های آغازین سری زمانی، وضعیت مطلوب‌تری در این ابعاد داشته و صعود و نزول‌های پس‌از آن نیز نتوانسته‌اند میزان این شاخص‌ها را افزایش دهند. اثربخشی دولت، تنها متغیری است که بهترین وضعیت آن مربوط به یک‌سوم پایانی سری زمانی موردبررسی است (۲۰۱۵-۲۰۲۱). در وضعیت بدترین حالت ابعاد شش‌گانه نیز دو دوره میانی (۲۰۱۴-۲۰۰۶) و دوره پایانی (۲۰۲۱-۲۰۱۵) هریک دارای سه متغیر هستند: مسئولیت‌پذیری، کیفیت نظارت، و حاکمیت قانون در دوره میانی و ثبات سیاسی، اثربخشی، و کنترل فساد در دوره پایانی، دچار بدترین وضعیت بوده‌اند.

نکته مهم در داده‌های جدول شماره (۱) این است که تفاضل ابتدا و انتهای سری زمانی موردبررسی، به‌عنوان مبدأ و مقصد بازه زمانی، که نشان‌دهنده مسیر پیموده‌شده در هریک از متغیرهای مورد اشاره است، در همه ابعاد، منفی شده است؛ به این معنا که با مفروض گرفتن سال ۱۹۹۶، به‌عنوان سال پایه و سال ۲۰۲۱ به‌عنوان سال نهایی در سری زمانی و از تفاضل این دو، در همه ابعاد، سال پایه نسبت به سال نهایی، وضعیت بهتری دارد. بدترین وضعیت، مربوط به متغیر ثبات سیاسی با عدد ۲۷/۸- و کمترین میزان تفاضل، مربوط به متغیر کیفیت حکمرانی با عدد ۰/۲- است. افول و نزول سال نهایی در همه ابعاد، به همراه فرود و فرازهای پرشماری بر ضریب روند نیز تأثیرگذار بوده است؛ به گونه‌ای که همه ابعاد شش‌گانه در سری زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ در ایران، دارای ضریب منفی شده‌اند که نشان‌دهنده سیر نزولی موجود در این ابعاد است. بیشترین ضریب منفی، مربوط به متغیر اثربخشی با ضریب ۰/۷۴- بوده و کمترین ضریب نیز مربوط به حاکمیت قانون با عدد ۰/۳۷- است.

با ترکیب ابعاد شش‌گانه توصیف‌شده، شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی محاسبه می‌شود که عملکرد آن در بازه زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ در نمودار شماره (۲) بیان شده است.

نمودار شماره (۲). عملکرد شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱

شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی که از ترکیب ابعاد شش‌گانه به‌دست آمده است، دربردارنده این وضعیت است که سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران، سینوسی شکل و دارای تغییرات دوره‌ای است که به نایب‌بودن آن نیز منتهی شده است. نقطه اوج سری زمانی، همان نقطه آغاز، یعنی سال ۱۹۹۶ است که تا سال ۲۰۰۴ مسیر خود را با روندی ثابت پیموده و حول عدد

۳۴ از ۱۰۰ باقی مانده است؛ اما از این سال تا سال ۲۰۱۰ با نزول در شاخص روبه‌رو هستیم؛ به‌گونه‌ای که عدد شاخص به ۲۵ از ۱۰۰ فرود داشته است. از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۷، فرایند صعودی شاخص کیفیت حکمرانی در ایران قابل مشاهده است که اثر این وضعیت در عدد شاخص به ۳۳ رسیده است. نزول دوباره شاخص کیفیت حکمرانی در ایران از سال ۲۰۱۸ آغاز شده و در سال پایانی، یعنی ۲۰۲۱، به پایین‌ترین سطح خود، یعنی عدد ۲۴/۶ از ۱۰۰ رسیده است. میانگین سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران، عدد ۳۰/۱ از ۱۰۰ است. مهم‌ترین مختصات شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی در جدول شماره (۲) ارائه شده است.

جدول شماره (۲). توصیف شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی

متغیر	بهترین وضعیت		بدترین وضعیت		میانگین در سری زمانی	تفاضل سری زمانی (۲۰۱۰-۱۹۹۶)	ضریب روند در سری زمانی
	میزان	سال	میزان	سال			
کیفیت حکمرانی	۳۴/۳	۱۹۹۶	۲۴/۶	۲۰۲۱	۳۰/۱	-۹/۷	-۰/۵۴

روند شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی در ایران، طی سری زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ حاکی از این است که کیفیت حکمرانی در ایران، به‌طورکلی دچار سیر نزولی بوده و اگرچه دوره‌هایی از صعود نیز پس از مبدأ سری زمانی قابل مشاهده است، لیکن، در هیچ دوره‌ای، بازگشت به حد مبدأ محقق نشده است. هم‌راستا با این وضعیت، نقطه نهایی سری زمانی است که دچار بدترین وضعیت است؛ این موضوع نیز نزولی بودن کیفیت حکمرانی را تأیید می‌کند. از میان چهار الگوی ممکن در سری زمانی (روندی، دوره‌ای، فصلی، و غیرمنظم) الگوی دوره‌ای برای کیفیت حکمرانی در ایران انتخاب شده است که با فرازوفرودهای موجود در نمودار، که فرایند سینوسی را در آن می‌توان مشاهده کرد، همخوانی دارد. تفاضل مبدأ و نهایت سری زمانی نیز ۹/۷- است که دلیل دیگری بر مسیر نزولی و سینوسی موجود در کیفیت حکمرانی است. نتایج برازش الگوی کیفیت حکمرانی در ایران در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

جدول شماره (۳). نتیجه بررسی الگوی کیفیت حکمرانی در ایران

نام الگو	ضریب	معناداری	مقدار ثابت	نتیجه بررسی الگو
کیفیت حکمرانی	-۰/۵۴	۰/۰۰۰	----	همخوانی الگوی دوره‌ای با روند کیفیت حکمرانی در ایران

توصیف: مقدار ثابت از معادله حذف شده است که به‌معنای فقدان فرایند مطلق (صعودی یا نزولی) در روند کیفیت حکمرانی در ایران است. این موضوع، تأییدگر فرایند فرازوفرودهای

دوره‌ای در سری زمانی کیفیت حکمرانی ایران است. درعین حال، سینوسی بودن نمودار نیز بیانگر این است که به جمله ثابتی نیاز نیست. معناداری الگوی برازش شده کمتر از $0/05$ درصد بوده که حاکی از تأیید الگوی برازش شده است. ضریب محاسبه شده نیز عدد $0/54$ - است که نشان دهنده برتری روندهای نزولی کیفیت حکمرانی در ایران است؛ به بیان روشن‌تر، هرچند در دوره‌ای میان سال‌های 2011 تا 2017 شاهد سیر صعودی کیفیت حکمرانی در ایران بوده‌ایم، لیکن، وجود دو سیر نزولی بین سال‌های 2005 تا 2010 و 2018 تا 2021 و همچنین، شدت بیشتر فرایندهای نزولی الگوی دوره‌ای حکمرانی در ایران، دارای ضریب منفی شده است. دو عامل دیگر نیز مؤید این نکته هستند: ازیک‌سو، نقطه اوج کیفیت حکمرانی در ایران، همان سال مبدأ است و ازسوی دیگر، تفاضل نقطه مبدأ و نقطه نهایی نیز منفی بوده که نشان دهنده نزول کلی در کیفیت حکمرانی ایران است.

۵. بررسی مناسبت الگوی برازش شده

تأیید معناداری الگوی برازش شده در سری زمانی، به معنای تأیید فرایند پیموده شده برای مناسبت آن با روند سری زمانی نیست؛ به بیان روشن‌تر، این احتمال وجود دارد که الگوی برازش شده تحت تأثیر ناپایداری و داده‌های دورافتاده قرار گرفته باشد. به همین دلیل، در روش سری زمانی، مناسبت الگوی برازش شده نیز بررسی می‌شود. برای بررسی مناسبت الگوی برازش شده از روش‌های متفاوتی استفاده می‌شود که در این پژوهش از آزمون پرت-مانتو استفاده شده است.

آزمون پرت-مانتو مناسبت الگوی برازش شده را بررسی می‌کند. این آزمون بر مبنای همبستگی باقی مانده‌ها محاسبه شده و آماره‌ای برای بررسی مناسبت الگو است؛ با این تفاوت که در صورت تأیید وجود همبستگی میان باقی مانده‌ها، مناسبت الگو رد خواهد شد. به بیان روشن‌تر، وجود همبستگی میان باقی مانده‌های سری زمانی، به این معنا خواهد بود که الگوی برازش شده، فاقد مناسبت و همخوانی با سری زمانی مطالعه شده است. نتایج آزمون پرت-مانتو در جدول شماره (۴) ارائه شده است.

جدول شماره (۴). آزمون پرت-مانتو برای بررسی مناسبت الگو

آزمون	خی دو	معناداری	نتیجه آزمون
مناسبت الگوی دوره‌ای کیفیت حکمرانی در ایران	۱۶/۳	۰/۶۱۸	رد وجود همبستگی در باقی مانده‌ها و تأیید مناسبت الگوی برازش شده

توصیف: میزان خیی دو گزارش شده از حد بحرانی بیشتر بوده که به معنای تأیید مبانی محاسبه است؛ معناداری آزمون نیز بیش از ۰/۰۵ درصد است که براساس فرض موجود در آزمون همبستگی، به معنای رد وجود همبستگی میان داده‌های موردبررسی است. به همین دلیل نیز آزمون پرت‌ماتو مناسب الگوی برازش شده برای سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران را تأیید کرده است.

۶. پیش‌بینی مسیر کیفیت حکمرانی

اهمیت پیش‌بینی در سری زمانی، توجه به توانایی حدس زدن جنبه‌های کنترل‌ناپذیر است تا تصمیمات بهتری را برای بهبود شرایط مطرح کند (خرمی، ۱۳۸۶، ۹۸). به بیان روشن‌تر، ویژگی ممتاز روش سری‌های زمانی، امکان پیش‌بینی روند احتمالی داده‌هاست. با توجه به تأیید مناسب الگوی برازش شده، امکان پیش‌بینی در سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران نیز فراهم می‌شود.

براین اساس و با توجه به اینکه شاخص کیفیت حکمرانی از ترکیب ابعاد شش‌گانه به دست می‌آید، پیش‌بینی سری زمانی مربوط به ابعاد شش‌گانه و حاصل جمع آن‌ها در کیفیت حکمرانی انجام شده است.

جدول شماره (۵) پیش‌بینی کیفیت حکمرانی و ابعاد آن در ایران

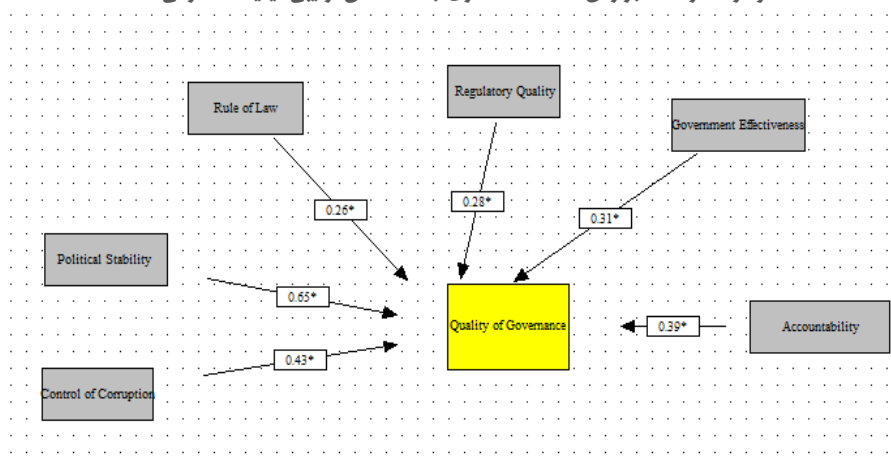
متغیر	۲۰۲۲	۲۰۲۳	۲۰۲۴
مسئولیت‌پذیری	۱۹/۶	۱۸/۷	۱۷/۷
ثبات سیاسی	۱۵/۳	۱۴/۲	۱۳/۶
اثربخشی	۲۸/۴	۲۶/۱	۲۱/۶
کیفیت نظارت	۱۵/۷	۱۴/۶	۱۴/۱
کنترل فساد	۲۷/۳	۲۶/۸	۲۵/۱
حاکمیت قانون	۲۹/۷	۲۷/۵	۲۵/۹
کیفیت حکمرانی	۲۲/۷	۲۱/۳	۱۹/۷

پیش‌بینی آینده حکمرانی ایران برپایه الگوی دوره‌ای، نشان‌دهنده استمرار کاهش کیفیت حکمرانی است؛ به گونه‌ای که نزول ابعاد شش‌گانه، ادامه یافته و شاخص ترکیبی نیز به همین سبب با افول روبه‌رو خواهد شد. در صورت ادامه فرایندهای موجود در ابعاد کیفیت حکمرانی، سیر نزولی در سال سوم پیش‌بینی، شدت بیشتری خواهد یافت که این به معنای افول حکمرانی در ایران است.

۷. محاسبه ضریب تعیین ابعاد شش گانه بر کیفیت حکمرانی

همان گونه که در بخش روش پژوهش بیان شد، ابعاد تشکیل دهنده یک شاخص ترکیبی، دارای ضرایب تعیین کنندگی یکسانی بر شاخص کل نیستند؛ به بیان روشن تر، ابعاد تشکیل دهنده یک شاخص ترکیبی، ضرایب متفاوتی در تعیین کنندگی آن شاخص داشته و بر همین اساس، دارای اهمیت متفاوتی هستند. برای بررسی این موضوع در سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران از معادلات ساختاری استفاده شده است که نتیجه برازش الگوی معادلات ساختاری و برازش این آزمون در نمودار و جدول زیر درج شده است.

نمودار شماره (۴). برازش معادلات ساختاری ابعاد شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی

جدول شماره (۶). برازش الگوی معادلات ساختاری

آماره	CFI	GFI	BONETT	NFI	IFI	MFI	AGFI	Q2	RMSFA
میزان	۰,۹۳۲	۰,۹۲۲	۰,۹۲۱	۰,۹۳۰	۰,۹۳۳	۰,۹۳۹	۰,۹۷۰	۳۵,۳۱	۰,۰۰۰

تفسیر: درباره آماره‌های ارائه شده باید یادآوری کنیم که هفت آماره (IFI-NFI-BONETT-CFI) زمانی برازندگی الگو را تأیید خواهند کرد که بین (۰/۹-۱) باشند. آماره (RMSFA) هنگامی برازندگی را تأیید می کند که نزدیک به صفر بوده و بیش از ۰/۱ نباشد. آماره خی دو (Q2) نیز بر پایه داده های جدول مربوط به خود، مقایسه شده و باید تفاوت معناداری داشته باشد که این امر براساس حد بحرانی این آماره (۳۲/۶) مقایسه شده است. براین اساس، برازش الگوی پژوهش در همه آماره ها، تأیید می شود.

۸. تفسیر نتایج الگوی معادلات ساختاری

میزان تعیین‌کنندگی ابعاد شش‌گانه بر شاخص ترکیبی کیفیت حکمرانی ایران در سری زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ سنجیده شده است که نتایج آن نشان می‌دهد که ترتیب تعیین‌کنندگی در ساخت شاخص کیفیت حکمرانی در میان متغیرهای موردبررسی و پس از حذف هم‌پوشانی میان متغیرها و تحلیل مسیر در الگوی موردنظر عبارت است از: ثبات سیاسی با ضریب ۰/۶۵، کنترل فساد با ضریب ۰/۴۳، مسئولیت‌پذیری با ضریب ۰/۳۹، اثربخشی با ضریب ۰/۳۱، کیفیت نظارت با ضریب ۰/۲۸، و حاکمیت قانون با ضریب ۰/۲۶؛ آنچه در آزمون معادلات ساختاری مشخص می‌شود این است که موضوع ثبات سیاسی، تأثیر چشمگیری بر کیفیت حکمرانی ایران دارد، درحالی‌که روند این متغیر در سری زمانی مطالعه‌شده نشان‌دهنده افول شدید آن است. به بیان روشن‌تر، اگرچه متغیر ثبات سیاسی در تفاضل مبدأ تا پایان دچار بیشترین میزان کاهش بوده است، لیکن این متغیر بالاترین ضریب را در تعیین کیفیت حکمرانی داراست و مهم‌ترین متغیر در میان عوامل بررسی شده است.

۹. تحلیل تأثیر محیط داخلی و بین‌المللی بر افول کیفیت حکمرانی در ایران

بررسی سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران مشخص می‌کند که میزان این متغیر در دو بازه زمانی، کاهش یافته است؛ نخستین بار در بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ و بار دوم در بازه زمانی ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱. برای تحلیل بافتار سیاسی ایران در این دوران، که به کاهش کیفیت حکمرانی منجر شده است، بایست به‌طور هم‌زمان به شرایط محیط بین‌المللی و وضعیت داخلی هر دوره توجه کنیم.

۹-۱. دوره نزول نخست

در دوره نزول نخست (۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ برابر با ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۳۸۸) دو موضوع در ایران در جریان بوده است:

۱. اثر تحریم: دوره افول کیفیت حکمرانی در ایران با تصویب و اجرایی شدن قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل در مورد ایران هم‌زمان بوده است^(۲). به‌طور موازی در این دوره، ایالات متحده نیز تحریم‌های خود علیه ایران را تصویب و اجرایی کرد^(۳). تأثیر این عوامل را بایست در شرایط اقتصادی ایران جست‌وجو کرد. اطلاعات موجود از وضعیت اقتصاد ایران در سال‌های پیش از اعمال تحریم‌ها (۲۰۰۶) حاکی از این است که نسبت

صادرات منابع طبیعی (نفت، گاز، و...) به تولید ناخالص داخلی، حدود ۳۵ درصد و میانگین رشد اقتصادی ایران، برابر با ۴/۸ بوده است^(۴)؛ ولی اعمال تحریم‌ها علیه ایران، سبب کاهش درآمدهای نفتی و به‌طورکلی، صادرات منابع طبیعی ایران شد که نمود بارز آن، کاهش نسبت صادرات منابع طبیعی به حدود ۲۱ درصد است که تأثیر مستقیمی بر رشد اقتصادی داشته و منجر به افول شدید و کاهش آن به حدود ۱ درصد در سال‌های استمرار تحریم‌ها شد^(۵). هرچند در تعریف مفهومی حکمرانی، تخصیص مناسب منابع مالی به‌عنوان عاملی مهم مطرح شده است، لیکن، کاهش چشمگیر منابع نیز مانع حکمرانی مناسب می‌شود. این موضوع به‌گونه‌ای آشکار بر کاهش کیفیت حکمرانی در ایران در دوره ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ تأثیرگذار بوده و اثر تحریم بر کاهش کیفیت حکمرانی را مشخص می‌کند. هم‌زمان با اثر تحریم‌ها، شاخص‌های کیفیت نظارت، حاکمیت قانون، و کنترل فساد که با رفتار دولت در زمینه تخصیص منابع برای کیفیت حکمرانی مرتبط هستند نیز افول کرده‌اند.

۲. افول ثبات سیاسی: همچنان‌که در معادلات ساختاری مشخص شد، ثبات سیاسی، مهم‌ترین عامل مؤثر بر کیفیت حکمرانی در ایران بوده است. نگاهی به دوران افول کیفیت حکمرانی در ایران نشان می‌دهد که دلیل این تأثیرگذاری، افت شدید این شاخص هم‌زمان با افول کلی شاخص کیفیت حکمرانی است. میانگین شاخص ثبات سیاسی در ایران از آغاز سری زمانی تا سال ۲۰۰۹ (برابر با سال ۱۳۸۸) ۳۴/۵ بوده است؛ اما رویدادهای مرتبط با انتخابات ریاست‌جمهوری در این سال، موجب سقوط شدید این شاخص در ایران شده و میزان آن، به ۱۸/۸ کاهش یافته است. به‌بیان روشن‌تر، تنها در سال ۱۳۸۸، شاخص ثبات سیاسی حدود ۴۵ درصد کاهش یافته و در نتیجه، پاسخ‌گویی نیز تنزل یافته است.

بنابراین، در نتیجه همپوشانی اثر تحریم و نارضایتی موجود در ایران، نخستین دوره افول کیفیت حکمرانی شکل گرفته است. تحریم، امکان تخصیص مناسب منابع را کاهش داده و مسائل مربوط به انتخابات ریاست‌جمهوری نیز روند ثبات سیاسی را دچار افت شدید کرده است.

۲-۹. دوره نزول دوم؛ ترکیب اثر تحریم و افول ثبات سیاسی

برخلاف بازه زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ که در پایان آن، ثبات سیاسی کاهش یافته بود، دومین دوره نزول کیفیت حکمرانی در ایران از ترکیب هم‌زمان دو عامل پیشین به‌وجود آمده است.

انعقاد برجام و پایان تحریم‌ها، به معنای افزایش دسترسی ایران به منابع مالی خود بود؛ نسبت صادرات منابع اولیه به حدود ۳۲ درصد افزایش یافت و رشد اقتصادی نیز به ۵/۸ رسید. بهبود دسترسی به منابع مالی صادراتی در کنار توجه به اقتصاد داخلی در طول سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵، به افزایش کیفیت حکمرانی در ایران منجر شد و سال ۲۰۱۶ با شاخص ۳۳/۴ به دومین نقطه اوج کیفیت حکمرانی در ایران رسید؛ لیکن، این دوره بسیار کوتاه بود و هم‌زمان با مطرح شدن اختلافات ایران و کشورهای طرف قرارداد در برجام در آغاز نیمه دوم سال ۱۳۹۶، زمره‌های کاهش هزینه‌های دولت و افزایش گرانی سبب شکل‌گیری اعتراضات مردمی و افزایش خشونت سیاسی شد. شاخص ثبات سیاسی که از سال ۱۳۸۹ با روند صعودی از ۱۷/۷ به ۳۳/۸ در سال ۱۳۹۴ رسیده بود، با شکل‌گیری اعتراضات در سال ۱۳۹۶ به عدد ۲۳ کاهش یافت؛ به بیان روشن‌تر، در طول یک سال، حدود ۳۲ درصد از شاخص ثبات سیاسی ایران کاسته شد. در بهار ۱۳۹۷ (۲۰۱۷) تعهدات برجامی، بی‌اثر شده و بار دیگر اثر تحریم در ایران فعال شد. تحریم‌های جدید، سبب کاهش منابع مالی ایران شد؛ به گونه‌ای که نسبت صادرات منابع طبیعی به حدود ۲۰ درصد کاهش یافت و به موازات آن، رشد اقتصادی نیز به حدود هشت‌دهم درصد رسید. تحریم‌ها سبب کاهش منابع مالی دولت و کاهش یارانه تخصیصی به منابع پرشمار شد که پیامد آن، دومین دوره اعتراضات در آبان ۱۳۹۸ و نزول دوباره شاخص ثبات سیاسی بود؛ به گونه‌ای که این شاخص در سال ۱۳۹۸ با عدد ۱۵/۸ در سری زمانی، به بدترین وضعیت خود رسید. به بیان روشن‌تر، شاخص ثبات سیاسی در ایران، نسبت به دومین نقطه اوج، حدود ۵۳ درصد افت داشت.

فرض وجود رابطه میان اثر تحریم (کاهش منابع مالی حاصل از فروش منابع طبیعی) و کاهش کیفیت حکمرانی در ایران در جدول شماره (۷) بررسی شده است.

جدول شماره (۷). سری زمانی اثر تحریم بر کاهش کیفیت حکمرانی در ایران

متغیر مستقل	متغیر وابسته	دوره زمانی	معناداری	ضریب
اثر تحریم و کاهش درآمد صادرات منابع طبیعی	کیفیت حکمرانی	۲۰۱۰ تا ۲۰۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۶۴
		۲۰۱۷ تا ۲۰۲۱	۰/۰۰۰	۰/۴۷۶

داده‌های جدول شماره (۷) با تحلیل دومتغیره سری زمانی، تأیید کرده است که در دوره‌هایی که درآمد حاصل از منابع طبیعی در ایران بر اثر تحریم کاهش یافته، کیفیت حکمرانی در ایران نیز افول کرده است. به احتمال ۹۵ درصد، رابطه مشاهده‌شده، غیرتصادفی است. ضریب

محاسبه شده در دوره دوم، شدت بیشتری داشته است که اثرگذاری بیشتر اثر تحریم بر کیفیت حکمرانی در این دوره را تأیید می کند.

نتیجه گیری

توجه به فرایند حکمرانی پیموده شده که نشان دهنده شیوه حکمرانی اعمال شده است، به معنای آگاهی یافتن از وضعیت موجود خواهد بود؛ آنچه با بررسی سری زمانی کیفیت حکمرانی در ایران در بازه زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ مشخص می شود این است که حکمرانی در ایران، دچار نوسانات شدیدی بوده و در عین حال، فرازهای ایجاد شده پس از سال پایه (۱۹۹۶) هیچگاه نتوانسته است به سطح اولیه بازگردد. به همین دلیل نیز در مجموع سال های بررسی شده، ضریب منفی به میزان ۰/۵۴ برای کیفیت حکمرانی در ایران محاسبه شده است که نشان دهنده تفوق سیر نزولی این شاخص است. این امر می تواند دلیل متقنی برای افزایش نارضایتی موجود در ایران باشد؛ زیرا، افزون بر نزولی بودن دوباره شاخص کیفیت حکمرانی در سال های پایانی بازه زمانی مورد بررسی، که به معنای کاهش کیفیت زندگی ایرانیان است، این موضوع نیز آشکار است که شیوه حکمرانی موجود در بیش از بیست سال گذشته، از ایستایی و ثبات لازم برخوردار نبوده و به طور کلی، شاهد کاهش و نزول مجموع کیفیت حکمرانی نیز بوده ایم که این امر به معنای ناتوانی دولت در ارائه خدمات و تنظیم سازوکارهای موجود در جامعه است. پیش بینی انجام شده بر پایه سری زمانی نیز بیانگر این نکته است که شرایط موجود به ادامه دار بودن افول حکمرانی در ایران منجر خواهد شد.

به منظور بهبود وضعیت فعلی لازم است که به عوامل تأثیرگذار بر شرایط موجود توجه شود؛ وضعیتی که در آن، متغیر ثبات سیاسی دارای بیشترین نقش است. این متغیر که ثبات در شیوه حکمرانی و درجه احتمال تداوم سیاست های مؤثر را هدف قرار می دهد، اختلال در ارائه خدمات دولتی را عامل اصلی فقدان ثبات معرفی می کند. بر پایه اطلاعات ارائه شده، این متغیر در سری زمانی بررسی شده، بهترین وضعیت خود را در سال پایه و بدترین وضعیت خود را در سال پایانی داشته و در مجموع سری زمانی، حدود ۶۴ درصد از توانایی خود را از دست داده و از عدد ۴۴ به ۱۶ افول کرده است. با وجود این، بررسی معادلات ساختاری سری زمانی، ثبات سیاسی را مهم ترین عامل تأثیرگذار بر کیفیت حکمرانی ایران معرفی کرده است و به همین دلیل نیز نخستین اقدام برای بهبود شرایط موجود، توجه به این متغیر خواهد بود. همچنین، افزایش

میزان فساد و به بیان دیگر، عدم پیشگیری از وقوع فساد به عنوان دومین عامل افول کیفیت حکمرانی در ایران مشخص شده است و پس از آن، با اختلاف اندکی، متغیر مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی قرار گرفته است. استمرار شرایط نامناسب به سخت شدن زیست مردم و ناگزیری پیگیری خواسته‌هایشان از مسیرهای دیگر خواهد انجامید.

تحلیل تأثیر محیط بین‌المللی نیز حاکی از این است که تحریم‌ها به طور مستقیم بر منابع مالی دولت و نحوه تخصیص آن تأثیر گذاشته و هم‌زمان با کاهش درآمدهای ناشی از صادرات منابع طبیعی که به معنای کاهش درآمد است، کیفیت حکمرانی نیز کاهش یافته است. این امر به این معنا است که با وجود سیاست‌گذاری‌های انجام‌شده در راستای کاهش وابستگی به درآمد منابع نفتی و فروش سایر منابع طبیعی، دولت به شدت به منابع درآمدی آن وابسته است.*

یادداشت‌ها

۱. بازه زمانی موردنظر منطبق با بازه ۱۳۷۴ تا ۱۴۰۰ شمسی است که در گزارش شاخص‌های حکمرانی جهانی بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ بررسی و سنجش شده است.
۲. قطعنامه ۱۷۳۷ در دسامبر ۲۰۰۶، قطعنامه ۱۷۴۷ در مارس ۲۰۰۷، قطعنامه ۱۸۰۳ در مارس ۲۰۰۸، و قطعنامه ۱۹۲۹ در ژوئن ۲۰۱۰.
۳. مهم‌ترین آن‌ها، فرمان اجرایی رئیس‌جمهور وقت امریکا به شماره ۱۳۳۸۲ در ژوئن ۲۰۰۶ است.
۴. برای بررسی رشد اقتصادی ایران از اطلاعات موجود در بانک جهانی درباره نرخ افزایش تولید ناخالص داخلی استفاده شده است.
۵. همه ارقام از بانک جهانی استخراج شده‌اند.

منابع

- الوانی، سیدمهدی؛ علیزاده‌ثانی، محسن (۱۳۸۶). تحلیلی بر کیفیت حکمرانی خوب در ایران. مطالعات مدیریت، ۱۸ (۵۳)، ۱-۲۴.
- امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد؛ شهرام‌نیا، امیرمسعود؛ صفریانی، روح‌الله (۱۳۹۵). الگوی حکمرانی خوب؛ جامعه همکار و دولت کارآمد در مدیریت توسعه. علوم سیاسی، ۱۲ (۳۶)، ۷-۴۰.
- آهنی، منا؛ موسی‌خانی، مرتضی؛ افشار کاظمی، محمدعلی (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی حکمرانی خوب در ایران با رویکرد سناریونویسی. فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱۳ (۵۱)، ۷۵-۱۰۶.
- بیور، مارک (۱۳۹۷). حکمرانی: مقدمه‌ای بسیار کوتاه. ترجمه عرفان مصلح و زهره کریم‌میان. تهران: نشر کرگدن.
- پوراحتشام، محمد (۱۳۹۷). رابطه کیفیت حکمرانی با سلامت در کشورهای منطقه جنوب‌غربی آسیا. رفاه اجتماعی، ۱۸ (۶۹)، ۱۵۹-۱۸۴.
- خرمی، مصطفی (۱۳۸۶). تجزیه و تحلیل سری‌های زمانی با نرم‌افزار MINITAB ۱۴. مشهد: سخن‌گستر.
- دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۸). چالش‌های مدیریت دولتی در ایران. تهران: سمت.
- دانایی‌فرد، حسن؛ باباشاهی، جبار؛ آذر، عادل؛ کردناهیچ، اسدالله (۱۳۹۱). تحول در رفاه ملی: آیا حکمرانی خوب نقش مهمی ایفا می‌کند؟. پژوهش‌های مدیریت ایران، ۱۶ (۴)، ۴۵-۶۲.
- ساعی، علی؛ روشن، تینا (۱۳۸۹). تحلیل درک حکمرانی در ایران. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۶ (۲۱)، ۱۶۷-۱۸۵.
- ساعی، علی؛ کبیری، افشار (۱۳۹۱). تحلیل تطبیقی کیفیت حکمرانی: مطالعه بین‌کشوری با رویکرد فازی ۲۰۰۸-۲۰۰۰. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۹ (۵۸)، ۶۱-۱۰۷.
- ساعی، علی؛ غفاری، غلامرضا؛ سرحدی، نرگس (۱۳۹۹). «تحلیل رابطه ادراک از کیفیت حکمرانی و سرمایه اجتماعی؛ مطالعه موردی زنان شهر کرج». مطالعات میان‌فرهنگی، ۱۵ (۴۳)، ۹-۳۴.
- سامتی، مرتضی؛ رنجبر، همایون؛ محسنی، فضیلت (۱۳۹۰). تحلیل تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی؛ مطالعه موردی کشورهای جنوب شرق آسیا. پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱ (۴)، ۱۸۳-۲۲۳.
- سلاطین، پروانه (۱۳۹۸). کیفیت حکمرانی و کارآفرینی در رهیافت داده‌های پانل کشورهای منتخب. دولت‌پژوهی، ۵ (۲۰)، ۷۱-۱۰۲.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۰). مدل‌سازی معادله ساختاری؛ آشنایی با کاربردهای برنامه لیزرل در تحقیقات اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۸ (۲)، ۲۰۴-۲۳۱.
- شریف‌زاده، فتاح؛ قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۲). حکمرانی خوب و نقش دولت. فرهنگ مدیریت، ۱ (۴)، ۹۳-۱۰۹.
- شفیعی، حسن (۱۳۹۰). سری‌های زمانی و پیش‌بینی‌های مشروط در علوم سیاسی. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۵ (۲)، ۸۳-۹۷.

صفریان، روح‌الله؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد (۱۳۹۶). الگوی حکمرانی خوب؛ سرمایه اجتماعی و توسعه همه‌جانبه. دولت‌پژوهی، ۳ (۱۲)، ۱۸۱-۱۴۵.

فیروزآبادی، حمیدرضا (۱۳۹۸). رابطه بین شاخص حکمرانی خوب و شاخص اخذ اعتبار در کشورهای منتخب حوزه MENA. پژوهش‌های علوم مدیریت، ۱ (۱)، ۱-۱۱.

کبیری، افشار (۱۳۹۵). تحلیل تطبیقی‌فازی رابطه منابع مالی دولت با کیفیت حکمرانی (مطالعه بین‌کشوری). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۷ (۶۳)، ۷۲-۵۵.

کریم‌پور، سیدعیسی؛ عابدینی، صمد؛ عزیزخانی، اقباله (۱۴۰۰). مطالعه نقش کیفیت حکمرانی خوب در رفاه عمومی (مورد مطالعه: کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه). مطالعات جامعه‌شناسی، ۱۳ (۵۱)، ۴۷-۲۷.

کمیجانی، اکبر؛ سلاطین، پروانه (۱۳۸۹). تأثیر حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب OECD و OPEC. فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، ۲ (۲)، ۲۴-۱.

مارویاما، جفری ام (۱۳۸۹). اصول مدل‌سازی معادلات ساختاری، ترجمه صمد رسول‌زاده اقدم، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

مانهایم، یارول؛ ریچ، ریچارد (۱۳۷۷). روش‌های تحقیق در علوم سیاسی: تحلیل تجربی. ترجمه لیلا سازگار، تهران: نشر دانشگاهی.

هانتینگتون، ساموئل (۱۳۸۵). سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علم.

Arampatzi, Efstratia, Burger, Martijn J, Stavropoulos, Spyridon and van Oort, Frank G. (2019). Subjective Well-Being and the 2008 Recession in European Regions: The Moderating Role of Quality of Governance. *International Journal of Community Well-Being*, 2 (2), 111-133.

Arndt, Christiane (2008). The Politics of Governance Ratings. *International Public Management Journal*, 11 (3), 275-297.

Helliwell, John F, Huang, Haifang, Grover, Shawn and Wang, Shun (2018). Empirical Linkages between Good Governance and National Well-Being. *Journal of Comparative Economics*, 64 (4), 1332-1346.

Kaufman, Daniel and Englander, Ernie (2005). A Team Production Model of Corporate Governance. *Academy of Management Perspectives*, 19 (3), 9-22.

Kaufmann, Daniel, Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo (2010). The Worldwide Governance Indicators, Methodology and Analytical Issues. *The World Bank, Development Research Group, Macroeconomics and Growth Team*, 5430, 1-28.

Koçak, Deniz and Akif Özer, Mehmet (2020). Comparing the Quality of Governance Across the European Union Member Countries: A Grey Relational Analysis Approach. *Policy Studies*, 43 (3), 1135-1155.

- Kraay, Aart, Kaufmann, Daniel, and Mastruzzi, Massimo (2010). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues*. The World Bank.
- Mungiu-Pippidi, Alina (2020). The Rise and Fall of Good-Governance Promotion. *Journal of Democracy*, 31 (3), 88-102.
- Paanakker, Hester; Masters, Adam and Huberts, Leo (2020). *Quality of Governance: Values and Violations*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Tsegaw, Paulos C (2020). The Nexus between Good Governance Indicators and Human Development Index in Africa: An Econometric Analysis. *Journal of Public Administration and Governance*, 10 (2), 1-19.